

Hvad Anne Nielsdatter angik, tilbød Worm hendes Broder Raadmanden eller anden vederhæftig Mand, som vilde borge for hende, at faa hende fri, indtil Retten havde haft sin Gang, eller hun kunde stille Højøvrigheden tilfreds.

Sagen omtales ikke senere i Tingbogen, men Søren Pedersen er vel nok blevet „rettet“.

Hvad Anne Nielsdatter angaar, ser vi af Tingbogen 24. Oktbr. 1631, at hun var bortrømt fra Skagen, og at hun ved Stævning af Viborg Landsting 10. Septbr. 1631 (da *Landstinget holdtes i Asmild Kloster Kirke*) blev indstævnet for Skagens Byting for at lide Tiltale og Dom for morderisk Aaraad, som hun var oversvoret af Sandemændene. Hun mødte selvfølgelig ikke, og hendes Hovedlod og Arvepart blev da tilkendt Kongen, og hun dømtes „at fare som andre fredløse Folk“. Hendes Broder Raadmanden, der 1647 blev Borgmester i Skagen, og som døde i Hjørring 1665, indbetalte derefter hendes Midler i alt 34 Slettedaler til Lænsmanden paa Aalborghus paa Kongens Vegne (Tgb. 30. Jan. 1632).

II. En Hest levende begravet.

Af H a n s K n u d s e n.

I Aaret 1842 en Dag mellem Jul og Nytaar kom Gaardejer T. Secher¹⁾ af Jordbjærggaard i Hylke Sogn ridende ad en Vej i Nærheden af Landsbyen Saaby, som ligger 2—3 Kilometer Nordvest for Ejer Bavnehøj. Han agtede sig til Urup i Østbirk Sogn; men han var lidt i Tvivl om Vejen, og da han saa 4—5 Mennesker staa inde paa en Mark, vilde han spørge dem om Vej. De havde en Hest imellem sig, og da der paa den Tid var megen smitsom Lungesyge blandt Hestene paa Eggen, vovede han ikke at ride nærmere, men fik en Dreng til at holde sin Hest.

¹⁾ Tomas Secher, f. 1802 3. Januar, d. 1875 19. April. Søn af Kaptajn, cand. jur. Niels Secher (V. A. Secher: Meddelelser om Slægten S. S. 191).

Til sin Forbavselse saa han, at Hesten, som Mændene stod om, var bundet for Øjnene, og at den om Benene havde Rebstrikker, som Mændene holdt i, og ved Siden af den var der en opkastet Grav. Han spurgte Folkene, hvad den Hest fejlede, og en af dem sagde, at den var syg og ikke kunde leve, den vilde nok æde, men kunde ikke faa Munden op, og paa hans Spørgsmaal om, hvad de vilde gøre ved den, svarede den samme Mand, at de vilde kaste den i Graven. Det bad han dem lade være med, men de erklærede, at de tidligere havde mistet 2 Heste, „og det var den tredie, og der var dem, der havde sagt, at det var godt at grave det levende ned for at forebygge Uheld.“ Secher bad dem atter afstaa fra den Beslutning og sagde, at den Tro havde han ikke, men en af dem sagde: „Ja, da har vi Troen.“

Da han efter dette mente intet at kunne udrette, vendte han sig for at gaa bort, og i det samme blev der givet et Ryk i Tovene, og Hesten styrtede i Graven. Da han atter var kommet til Hest, saa han, hvorledes de tilkastede Graven med Jord.

Hvad Secher her havde set, berettede han videre. Det kom i Aarhus Stiftstidende (Nr. 28. 1843 18. Februar), og 22. Februar gav Amtmand Lindholm i Skanderborg Herredsfoged Bernth i Vor-Nim Herreder Ordre til at afholde Forhør for at komme til Klarhed over, hvorledes det nærmere forholdt sig med den Sag.

Ved et Forhør, der holdtes 3. Marts s. A., oplystes det, at den levende begravede Hest tilhørte Gaardmand Niels Olesens Enke, Kirsten Jensdatter, og at hendes Sønner Jørgen og Ole, hjulpe af et Par Husmænd og en Dreng, havde udført Gerningen efter hendes udtrykkelige Befaling; men skønt Hesten ikke var lungesyg, holdt Gerningsmændene i dette Forhør stærkt paa, at det var Frygten for Smitte, der havde faaet dem til paa denne Maade at skille sig af med Hesten, der efter Dyrlægens Udsagn var dødssyg. Enken, som var gammel og svag, blev slet ikke afhørt.

Sagen blev derpaa forelagt Kancelliet, der krævede nye Forhør afholdt. 29. Maj afgav Enken sin Forklaring. Da Dyr lægen havde erklæret, at Hesten ikke kunde leve, gav hun sine to Sønner „den udtrykkelige Befaling, at Hesten skulde begraves levende, og var der ingen andre, der hørte paa, at denne Befaling blev givet; og var Aarsagen til, at hun

gav denne Befaling, at hun forhen i samme Aar havde mistet 2 Heste af Lungesyge, og mente hun derfor, at det skulde forebygges, at flere Heste blev smittede, naar hun lod een levende begrave. Der har ingen givet hende dette Raad, men hun erindrer fra sin Ungdom at have hørt, at saadant var sket, og at det skulde være godt for at standse Smitten, men om det var saa eller ikke, vidste hun ikke, men hun mente, at det kunde prøves, da hendes Sønner ikke turde stikke Hesten.“

„Hun kom ikke i Tanker om, at det var en ukristelig og barbarisk Handling at lade Hesten levende begrave. Hun indser nu nok, at det var Fejl, men hun var saa forknytt og saa forvirret, at hun ikke brugte sin Eftertanke, da hun gav Befalingen.“

Om Hestens Død forklarede den ældste Søn, Jørgen, at den ikke omkom ved Faldet, thi den rørte sig, efter at den var kommet i Graven, „men de havde kun skuffet lidet Jord paa med Spade og Skovle, da den ikke rørte sig mere, og han altsaa saa, at den var død.“

Ingen af Gerningsmændene vilde være ved at have sagt til Secher, „Ja, da har vi Troen.“ Hvem der hin Dag slet ikke blev afhørt, var Sønnen Ole. Af lutter Rædsel havde han faaet en saadan Hovedpine, „saa at han ikke vidste, hvad han foretog sig, men løb lige hjem.“

7. Juni maatte han møde. Han forklarede som de andre, at de havde været saa forknyttede og mismodige over de mange Tab, at de ikke vidste, hvad de skulde gribe til, og de kunde jo ikke vide, om Hesten havde anden smitsom Syge, „som de, ved at rakke i den, kunde bringe i Gaarden“. De havde straks skovlet Jord paa Hovedet af Hesten, saa det varede ikke 5 Minutter, før den var død.

Endelig Dom faldt den 7. September 1843. Enken skulde betale 10 Rbd., Sønnerne hver 5 og Husmændene hver 2 samt in solidum udrede Omkostningerne, 7 Rbd. Det synes en meget mild Dom, selv under Hensyn til Pengenes større Værdi den Gang; men Defensor havde stærkt fremhævet de anklagedes Enfoldighed, og Dommeren gik ind paa hans Betragtningensmaade, idet han i sin Dom udtalte, at hun var gammel, svag og enfoldig samt forknytt af de mange Uheld og hendes Sønner ligeledes meget enfoldige, saaledes at de

næppe havde haft noget tydeligt Begreb om det grusomme i at udføre deres Moders Befaling¹⁾.

Om det forefaldne er der ogsaa bevaret en lokal Overlevering, som af Mikkel Hansen og Jens Bæk i Lille Taaning er meddelt Evald Tang Kristensen (Danske Sagn 6. Afd. 2. Nr. 1802).

I Følge denne Beretning skulde den, der tilskyndede Brødrene til deres overtroiske Gerning, have været en Mand, der boede ovre i Hvinningdal, og som først paa anden Maade havde doktoreret paa den syge Hest, mens de efter Forhørene kun havde søgt Dyr lægen i Horsens. At den gamle Moder fik Skylden, kender Traditionen heller intet til. Nej, Jørgen Nielsen (Hovgaard) tog sig Skylden paa og vilde intet opgive om, hvem der havde tilskyndet dem til Gerningen, det lyder jo ogsaa skønnere, selv om det er mindre sandt.

Fra Fortiden er der i øvrigt Eksempler nok paa Udslag af den her omtalte Tro, at man ved at begrave et Dyr levende kunde afværge Sygdomme hos Husdyrene. Snart er det et Dyr af samme Slags som de truede, der nedgraves, snart er det blot Hundehvalpe, Kattekillinger eller endog kun Hugorme, der paa den Maade maa lade Livet. Hvilken Tankegang der ligger til Grund for Begravelsen af disse tilsyneladende uvedkommende Dyr, er ikke saa klart; men da denne Slags Dyr hyppigst er nedgravet ved Dør eller Port og under Tærskel, har deres Opgave rimeligvis været at ligge der som evige Vogtere mod alt ude fra kommende ondt¹⁾.

Derimod er det, naar Heste, Køer og Faar begraves for at redde andre, tydeligt nok et Offer til de dunkle Magter, der raader for Lykke i Stald og Lo. Det kommer ret klart frem, naar Heksemesteren kræver, at den kostbare Hingst skal lade Livet for de andre Hestes Skyld, saaledes som det berettes fra en Herregaard i Han Herred¹⁾.

Det var dog intet stort Offer, Enken i Saaby bragte, da hendes Sønner paa den anførte humane Maade begravede deres dødssyge Hest levende, men denne Tankegang ligger

¹⁾ Vor-Nim Herreders Justits- og Politiprotokoller med Dokumenter, de anførte Dage.

¹⁾ Jvf. H. F. Feilberg: Aarb. for Kulturhistorie 1892. S. 51.

¹⁾ Evald Tang Kristensen: Danske Sagn 6. Afd. 2. Nr. 1803.

utvivlsomt nok bag ved Troen paa dette Middel, og dette dokumenterede Tilfælde har sin særlige Interesse, fordi H. F. Feilberg i sin store Afhandling: *Levende begravet i Aarbøger for Dansk Kulturhistorie 1892* meddeler, at han ikke herhjemme har truffet paa levende begravede Heste.

I uhyggelig Klarhed træder Offertanken dog frem i de talrige Beretninger fra Jordens mest forskellige Egne om levende indemurede eller begravede Mennesker, især smaa Børn, og vi har ogsaa et dokumenteret Tilfælde her til Lands. 1604, 7. August, tilskrev Kristian IV Lensmanden paa Lundesnæs, at den Kvinde, som havde begravet et af sine Børn levende i Jorden og derfor var dømt til Stejle og Hjul, skulde henrettes med Sværdet, og af et Kongebrev af 11. Februar s. A. fremgaar det, at Misgerningen var sket i den sidste farlige Pestilens (1603), saa der kan ikke være Tvivl om, hvad den Begravelse skulde hjælpe imod¹⁾.

Hvad der forefaldt ved Juletid 1842 i Saaby, havde saaledes gode Rødder i Fortiden, men op mod det 19. Aarhundredes Midte at møde et saa barbarisk Udslag af Fortids Overtro turde dog være usædvanligt. Ganske vist var Anstifteren en gammel, enfoldig Enke, men det maa dog erindres, at der ikke foreligger noget som helst Vidnesbyrd om, at hendes Ordre har mødt Modsigelse hverken fra Sønnerne eller Husmændene, hvilket ubestrideligt tyder paa, at baade de og rimeligvis mange flere endnu den Gang havde Tro til slige Midler.

III. En Kakkellovnsudlejer.

Af H a n s K n u d s e n.

At Kakkellovne i Fortiden henregnedes til Løsporet, naar et Boes Værdier skulde opgøres, vil være enhver bekendt, der har beskæftiget sig med ældre Tidens Skiftevesen, ligesom vel ogsaa adskillige har gjort den Iagttagelse, at Kakkellov-

¹⁾ Kancelliets Brevbøger anførte Datoer. Jeg skylder Postmester C. Klitgaard Tak for Henvisningen hertil m. m.